

Rapport fra Idédugnad 05.03.12:
Rettighetsinformasjon til barn

Skrevet av:

Caroline Kjennerud og Henriette Cecilie S. Breilid

Basert på notater skrevet av:

*Synnøve Torske, Tone Birgit Nordibø, Alette Hillestad, Michaela Klausen, Besforta Lajqi
(saksbehandlere på JURK våren 2012) og Iris Margareta Binder (Gatejuristen)*

Takk til ordstyrene:

*Anne-Christine Grime, Kari-Johanne Iversen, Krisitn Isdal Selmer, Besforta Lajqi
(saksbehandlere på JURK våren 2012) og Trude Tønnes-Christensen (Gatejuristen)*

Også takk til

*Redd Barna for lokale, Sanne Hofman (Redd Barna), Ann Kathrin Nordbø (Gatejuristen),
Mirella Rehka Hoel (JURK), Benedicte Olsen (JURK) og Gunhild Vehusheia (JURK) for
planlegging og arrangering av seminaret.*

Innhold

1. Bakgrunn, tanke idé	s. 3
2. Om rettighetsinformasjon	s. 3
3. Beskrivelse av idédugnaden	s. 5
4. Deltakere	s. 5
5. Deltakernes innspill	
a. Bolk 1 – Nå-situasjon	s. 7
b. Bolk 2 – Ønsket situasjon	s. 7
6. Oppsummerende bemerkninger	s. 10
7. Veien videre	s. 10

1. Bakgrunn, tanke, idé

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) har siden 1974 tilbudt fri rettshjelp til alle kvinner i Norge. JURK har i mange år arbeidet med rettighetsinformasjon til kvinner i Norge. Barn har på lik linje som voksne rett til å bli informert om sine rettigheter. JURK har gjennom saksbehandling og gjennom rettighetsinformasjon mot kvinner sett at det er et behov for rettighetsinformasjon rettet mot barn. I den sammenhengen kontakten JURK Gatejuristen og Redd Barna. Dette er organisasjoner som sitter på relevant kunnskap om emnet, og som JURK, har en vilje til å sette fokus på rettighetsinformasjon til barn. I den anledning inviterte JURK, Gatejuristen og Redd Barna til en idédugnad (workshop) for å finne ut om det er et behov for rettighetsinformasjon til barn, hvordan rettighetsinformasjonen skal gis og hvem som skal ha ansvaret for å gi denne informasjonen til barna.

JURK hadde en opplevelse av at det allerede eksisterer en god del informasjon om rettigheter til barn, men vi lurte på hva andre syntes. Det er mange organer og organisasjoner som gjør et viktig arbeid med å gi rettighetsinformasjon til barn. Vi ønsket derfor å ta initiativ til en samling av de som ønsker å arbeide med rettighetsinformasjon til barn, og de som allerede arbeider på feltet, slik at vi sammen kan sette ord på både dagens situasjon og ønsker for den fremtidige situasjonen.

Vi ønsket å samle den informasjonen vi alle sitter med til et felles bilde, slik at vi i større grad legger til rette for å bruke ressurser på en hensiktsmessig måte og finne gode måter å samarbeide med hverandre på. I tillegg håper JURK at dette kan være en god måte å få myndighetene til å ta et større ansvar for rettighetsinformasjonsarbeidet. Vi håper at rapporten kan være et bidrag på veien mot å få en helhetlig, overordnet handlingsplan for rettighetsinformasjon, samt tips om gode virkemidler.

2. Om rettighetsinformasjon

JURK anser informasjon om rettigheter og plikter i Norge som stadig viktigere i et samfunn som rettsliggjøres. Rettighetsinformasjon er en viktig del av en persons rettssikkerhet; at man forstår hvilke rettigheter man har er et naturlig og nødvendig utgangspunkt for å hevde sin rett. Kunnskap om hvilke rettigheter man har i en livssituasjon er en nødvendig forutsetning for å foreta bevisste valg. Dette gjelder også i forhold til barn. Norge har ratifisert barnekonvensjonen og har gitt konvensjonen fortrinnsrett foran norsk lov. Det vil si at hvis norsk rett strider mot rettigheter barn har blitt gitt etter barnekonvensjonen, må norsk rett vike for barnekonvensjonen. Det fremstår da som betenkelig at informasjon om rettigheter som barn kan hevde virker så tilfeldig og uoversiktlig.

Metode

Rettighetsinformasjon og rettshjelp henger nøye sammen med realisering av rettigheter. Staten har som et ledd i gjennomføringen av ratifiserte menneskerettighetskonvensjoner en plikt til å informere borgerne om deres rettigheter. I informasjonsforpliktelsen ligger et krav om å ta hensyn til borgernes ulike sosiale, kulturelle og språklige forutsetninger.

For at de menneskerettslige kravene til rettighetsinformasjon skal være oppfylt, må informasjonen være:¹

- Tilgjengelig
- Forståelig
- Pålitelig
- Aktuell (relevant for den enkelte der de befinner seg i livet)

- Adekvat (ikke for mye informasjon, og det må avveies hva staten har ansvar for å gi, og hva individet har ansvar for å finne selv)

Rettighetsinformasjon kan i hovedsak gis på tre ulike måter for å oppfylle disse kravene:

- Bistand i enkeltsaker
- Informasjonsmateriell (brosjyrer, nettsider mv.)
- Foredrag

Forskningsbakgrunn

JURKs metode for rettighetsinformasjon er utviklet gjennom både konkrete erfaringer JURK har gjort, og forskning. Tina Storsletten Nordstrøm har, i samarbeid med resten av JURK og KVIBALD, utviklet vår metode for rettighetsinformasjon, med basis i menneskerettighetene og annen forskning om rettshjelp og rettighetsinformasjon – og JURKs egne erfaringer. Du kan lese mer om dette i Rapport fra oppsøkende rettighetsinformasjonsprosjekt høsten 2009, samt Tinas vitenskapelige arbeider.²

JURK ønsket å kartlegge de ulike organisasjoners oppfatning av rettsinformasjonen i Norge i dag; nå – situasjonen og tanker om ønsket situasjon.

For å gi alle muligheten til å dele av sine erfaringer og refleksjoner, utarbeidet vi ulike spørsmål knyttet til temaet rettighetsinformasjon til barn. Deretter lot vi hvert spørsmål med hjelpespørsmål være knyttet fysisk til et bord; en stasjon. Tilsvarende delte vi deltakerne opp et likt antall grupper som stasjoner. Gruppene skulle gå fra stasjon til stasjon, som hver ble ledet av en ordstyrer. I tillegg satt det en som noterte det som ble sagt på hver stasjon.

Rapportens kapittel 5 gir en fremstilling av de forskjellige meningene som kom frem i løpet av seminaret, kategorisert etter de forskjellige diskusjonstemaene som ble tatt opp. Denne delen av rapporten er kun en oppsummering basert på de notater som ble skrevet ned under seminaret. Rapporten har således en punktvis form, nettopp for at de ulike stemmene skal skinne igjennom og informasjonen skal bli mer oversiktlig. Ettersom mange kom med innspill som ikke nødvendigvis hørte til under det spørsmålet som ble stilt på stasjonen, har vi valgt å systematisere alt under tilhørende tema for å gi bedre oversikt.

Vi fikk mange gode tilbakemeldinger på formen til seminaret og det var godt oppmøte. Mange gav inntrykk av at dette var en morsom og rik måte å jobbe på. Det var også mange som ønsket og delta på seminaret, men som var forhindret av ulike årsaker. JURK ser at denne måten å jobbe på er en god arbeidsform for å få frem ulike organisasjoner og personers meninger på feltet.

3. Beskrivelse av idédugnaden

Formålet med dette seminaret var å skape en arena hvor deltakernes meninger og erfaringer kom frem og var i sentrum. Det var derfor korte innlegg for å sette i gang tankene til deltakerne og peile dem inn på riktig spor. Daglig leder på JURK, Gunhild Vehusheia, og saksbehandler på JURK, Benedicte Olsen holdt i tømmene og var de som introduserte og styrte idédugnaden.

² Diskriminering på tvers: Rapport fra et oppsøkende rettighetsinformasjonsprosjekt høsten 2009, se http://www.jus.uio.no/ior/forskning/omrader/kvinnerett/publikasjoner/skriftserien/83_nordstrom.html og masteravhandlingen Minoritetskvinnens rett til rettighetsinformasjon, se http://www.jus.uio.no/ior/forskning/omrader/kvinnerett/publikasjoner/skriftserien/81_Nordstroem.html

Seminaret var delt opp i to arbeidsøker: bolk 1, nå- situasjonen og bolk 2, ønsket situasjon. Gunhild Vehusheia startet bolk 1 med et innlegg om hvilke behov vi har for rettighetsinformasjon, og hvorfor vi har invitert til idédugnad. Cecilia Dinardi innledet til bolk 2, og fortalt om hvilke informasjon om rettigheter det trengs ut i fra sine egne erfaringer. Videre holdt Tina Nordstrøm et innlegg om hvilke krav menneskerettighetene stiller til rettighetsinformasjon.

4. Deltakere

For å få frem flest mulige stemmer på feltet ble personer, organisasjoner, etater og departementer JURK kjenner til invitert. Til sammen var det 48 personer som deltok og gav sine innspill. Listen over deltakere på seminaret følger nedenfor.

Navn	organisasjon	Kontaktinformasjon
Cecilia Dinardi	Blogger / Barnerettsforkjemper	cecilia.margarita@hotmail.com
Anja Smeland	Leder Barnesykepleierforbundets lokalgruppe Oslo/Akershus	anja.smeland@gmail.com
Thea Totland	Advokat barnerett	thea@totland.no
Tone Tellevik Dahl	Leder av Helse og sosialkomiteen Oslo Bystyre - AP	tone.dahl@oslobystyre.no
Berit Landmark	Rådgiver hos barneombudet	berit.landmark@barneombudet.no
Ola Kvisgaard	Fraksjonsleder i Helse og sosialkomiteen Oslo bystyre - H	Ola.kvisgaard@oslobystyre.no
Birgitte Olsen	Seniorrådgiver Bufdir	birgitte.olsen@bufdir.no
Anette Børresen	Kors på halsen – Røde Kors	anette.borresen@redcross.no
Bente Nordli Mossige	Kontaktperson i barnevernet	bente.mossige@bfe.oslo.kommune.no
Nina Langslet	Los barne- og familieorganisasjon	nina@framfylkingen.no
Kenneth Karlsen	Stine Sofies Stiftelse	kenneth@barnerett.com
Richard Nordahl	Stine Sofies Stiftelse	richard@barnerett.com
Thomas Benestad	Advokat fra Salomon- Johansen	benestad@salomon-johansen.no
Torunn Wigum Frøseth	PRESS – Redd Barna Ungdom	torunn@press.no

Maria-Christina Sæther	Røde Kors Ungdom	maria_chrs@yahoo.no
Camilla Dukefos	Røde Kors Ungdom	dukefos@gmail.com
Agneta Boliner	Utdanningsforbundet	Agneta.Bolinder@utdaningsforbundet.no
Endre Lien	Utdanningsforbundet	Endre.Lien@utdanningsforbundet.no
Camilla Scharffscher Engeset	SOS-barnebyer	cse@sos-barnebyer.no
Hans Kristian Solberg	Dagligleder Akershus Barne- og Ungdomsråd (ABUR)	abur@online.no
Tonje Weden	Fellesorganisasjonen (FO)	Tonje.Weden@fo.no
Ann Kathrin Nordbø	Gatejuristen	ann.kathrin.nordbo@gatejuristen.no
Iris Margareta Binder	Gatejuristen	
Trude Tønnes-Christensen	Gatejuristen	
Sanne Hofman	Redd Barna	Sanne.Hofman@reddberna.no
Gunhild Vehusheia	Daglig leder på JURK	gunhild.vehusheia@jus.uio.no
Tina Nordstrøm	Advokatfullmektig fra Føyen	t.s.nordstrom@gmail.com
JURK	18 saksbehandlere: Benedicte, Mirella, Caroline K, Henriette, Michaela, Synnøve, Anne-Christine, Besforta, Kristin, Kari-Johanne, Alette, Ingvild, Caroline S, Camilla, Nazneen, Tahira, Ida og Ida Thorsrud (administrasjon)	bolig@jurk.no familie@jurk.no arbeid@jurk.no vof@jurk.no

Antall deltagere: 38 personer

Antall ordstyrere og sekretærer: 10 personer

Antall personer til sammen: 48 personer

5. Deltakernes innspill

Her følger en oversikt over innspill på de ulike stasjonene. Hovedspørsmålene står i fet, og underspørsmålene i kursiv. Underspørsmålene ble brukt på hver stasjon for å utdype hovedspørsmålene.

5.a. BOLK 1 – nå situasjon

Hva gjøres bra i dag når det gjelder rettighetsinformasjon til barn?

Noen organisasjoner eller offentlige instanser som gir god informasjon?

- Det er bred enighet i alle gruppene om at det er bra at det allerede eksisterer en del organisasjoner som både har kompetanse og vilje til å gi rettighetsinformasjon rettet mot barn.
- Spesielt ble Redd Barna, NRK supernytt og ung.no trukket frem som gode informasjonsportaler.
- Gruppene har generelt litt problemer med å komme inn på det som er bra, uten å peke på noe som bør være annerledes. Dette indikerer at det jevnt over er tanker om at nå situasjonen for rettighetsinformasjon til barn ikke er spesielt bra.

Hvilke svakheter finnes når det gjelder rettighetsinformasjonen til barn?

- Alle gruppene er enige i at det er stor mangel på overordnet struktur og kontroll.
- Manglende samarbeid mellom de som gir rettighetsinformasjon i dag blir også trukket frem som et problem i flere av gruppen.
- Informasjonen som gis i dag er for lite tilrettelagt for barn
- Flere grupper trekker også frem at vi i dag har en situasjon der barnet selv må oppsøke informasjonen og ikke omvendt. Dette er en stor svakhet, da det er vanskelig å oppsøke informasjon om rettigheter før du vet at du har en rettighet.

5.b. BOLK 2 – ønsket situasjon

1. Hva skal man gi rettighetsinformasjon om?

- *Hva vil man oppnå?*
- *Hvilke rettsområder og regler trengs det informasjon om?*
- *Hvordan sikres det at informasjonen er korrekt og oppdater?*
- Det fremstår som klart hos alle gruppene at det er skolen som er mest nærliggende til å gi barna den informasjonen de har krav på.
- Flere grupper trekker også frem viktigheten av at rettighetsinformasjonen bør gis etter modellen "sirkellæring", som innebærer at barna jevnlig opp igjennom skolesystemet får påfyll av informasjon.
- Alle gruppene anser det også som viktigst at den informasjonen som skal gis må være generell og rette seg mot alle barna, og ikke bare barn i spesielt utsatte situasjoner.
- Det trekkes også frem av noen grupper at det er viktig at det også gis informasjon om bakgrunnen for hvorfor man har rettigheter, da det kan være vanskelig å forstå hva rettigheter egentlig er uten å ha en forståelse av hvorfor vårt samfunn er bygd opp som det er.
- Det er også bred enighet om at det må gis informasjon om hvor man kan henvende seg hvis rettigheter blir brutt, samtidig som man gir informasjon om rettigheten. Barna må vite hvordan de skal kunne hevde sin rett, hvis de først får vite om at de har en.

2. Hvordan når man barn med rettighetsinformasjon?

- *Steder man kan/bør oppsøke*
- *Metoder man kan/bør bruke*
- Det er helt essensielt at man oppsøker de stedene barna er, herunder spesielt skole. Dette er noe alle gruppene trekker frem.
- Alle gruppene mener også at det er viktig at man benytter seg av sosiale medier som for eksempel facebook og blogg for å nå ut til barna.
- En av gruppene trekker frem et eksempel på at Sverige har en nettportal for seksuelle overgrep, og peker på at Norge kanskje burde gjort noe av det samme. Lage en nettportal der man samler informasjon om barns rettigheter så det blir lett å finne frem.
- Når det gjelder spørsmålet om hvilke metoder man bør bruke når man skal henvende seg til barn er det stor enighet på alle gruppene om at informasjonen må gis på en måte barna kan forstå. Dette kan for eksempel gjøres visuelt gjennom videoklipp og dataspill.
- Lek og egne tema-dager på skolen trekkes også frem av flere grupper som en god metode for å nå frem til barna på.
- Et par av gruppene trekker spesielt frem at det bør være fokus på at det er kult å vite noe om sine rettigheter, for å prøve å gjøre rettighetsinformasjon til noe det er gøy å lære om.
- Alle gruppene mener også at det må brukes ressurser på å lære opp alle som jobber med barn. Man må få opplæringen i hvilke rettigheter barna har og hvordan disse bør formidles allerede under utdanningen, og utdanninger som lærere, sykepleiere, leger og politi trekkes frem som eksempler på flere av gruppene.

3. I hvilken grad, og hvordan, bør rettighetsinformasjon sammenkobles med rettshjelp og håndhevningsapparat?

- *I hvilken grad, og hvordan, bør rettighetsinformasjon sammenkobles med rettshjelp.*
- *I hvilken grad, og hvordan, bør rettighetsinformasjon sammenkobles med rettsmekling.*
- *I hvilken grad, og hvordan, bør rettighetsinformasjon sammenkobles med håndhevningsmekanismer?*
- *Hvilke utfordringer ser man i forhold til foresattes ansvar?*
- Dette spørsmålet fremstår som vanskelig å besvare for gruppene, og det er derfor vanskelig å trekke noen helhetlige konklusjoner ut i fra det som har kommet frem under diskusjonen på gruppene.
- Det som kommer klarest frem er at de som tilbyr rettshjelp også må kunne gi rettighetsinformasjon.
- Gruppene heller også mot at den rettighetsinformasjonen som gis av de ulike rettshjelpstiltakene godt kan være spesielt tilknyttet den enkeltes alder og situasjon, i motsetning til den generelle informasjonen som bør gis på skolen.
- Et par av gruppene trekker frem at det er viktig at de som gir informasjon til barn må ha kompetanse og kunnskap om hvordan man skal forholde seg til og snakke med barn.

4. Hvem bør gi informasjonen, og hvordan bør dette administreres og koordineres?

- *Hvem har det overordnede ansvaret for koordinering?*
- *Hvem har ansvaret for rettighetsinformasjonen på de ulike feltene?*

- *Hvordan kan/skal frivillige organisasjoner bidra?*
- *Hvem har ansvaret for finansiering av rettighetsinformasjon på ulike felter?*
- Det er klar enighet på samtlige grupper at det er staten som må påta seg det overordnede ansvaret for rettighetsinformasjon.
- Videre er alle gruppene enige om at det er hensiktsmessig at kontrollen legges til et bestemt statlig organ, og flere av gruppene trekker frem Barne- og likestillingsdepartementet som et hensiktsmessig sted.
- Det er også bred enighet om at staten kan delegere oppgaven å gi rettighetsinformasjon, som for eksempel til barnehage og skole.
- Flere grupper påpeker sterkt viktigheten av at kontrollen ligger ett sted, for å unngå ansvarsfraskrivelse.
- Flere av gruppene trekker frem de frivillige organisasjonenes mulighet til å påvirke politisk, og at det bør være et mål å få Kunnskapsdepartementet til å endre sin oppfatning om å få rettighetsinformasjon som et punkt på læreplanen.
- Noen av gruppene ser på de frivillige organisasjoner som en god ressurs for å belyse de særlig utsatte gruppene som trenger hjelp.
- Klar enighet om at rettighetsinformasjon fra frivillige organisasjoner skal komme som et tillegg, og at de ikke kan erstatte den statlige organiseringen av å gi informasjon til barn.

5. Hvilke typer barn har størst behov for informasjon om sine rettigheter?

- *Hvis man må prioritere; hvem skal man starte med? Og hvorfor?*
- Alle gruppene er klare på at man ikke bør prioritere enkeltgrupper, men gi generell informasjon til alle.
- Alle barn må ha krav på et minimum av kunnskap om sine rettigheter. Dette for å fremme likestilling blant alle barn.
- Det er også bred enighet i gruppene om at mer spesialrettet informasjon kan gis til mer utsatte grupper, men at denne informasjonen bør gis på andre steder enn skolen. Det blir igjen her lagt vekt på at det er mest hensiktsmessig å gi bred informasjon i skolen.
- Flere grupper poengterte at det er bedre med litt informasjon til alle, enn masse til få. Barn snakker med andre barn, og ved å øke kunnskapsnivået generelt kan dette skape ringvirkninger gjennom at barna begynner å snakke om rettigheter sammen.
- Et par grupper trekker frem at det er vanskelig å gruppere barn, og at skolen derfor skal fokusere på alle.

6. Oppsummerende bemerkninger

Dagens situasjon

Når det gjelder rettighetsinformasjon til barn i dag er hovedproblemet at det mangler en overordnet kontroll og struktur. Informasjonen blir gitt mer eller mindre tilfeldig og staten tar ikke på seg

ansvaret for at barna får den informasjonen de trenger. I tillegg er det også et manglende samarbeid mellom de som allerede gir rettighetsinformasjon til barn. Læringsplanene på grunnskolen mangler pålegg om å gi undervisning om rettigheter, og om barna får den informasjonen de har krav på avhenger av den enkelte lærers personlige motivasjon og interesse. Staten tar per dags dato for lite ansvar for å følge opp de forpliktelsene de har når det gjelder rettighetsinformasjon til barn.

Ønsket situasjon

Det fremstår som klart at det er skolen som må ha det overordnede ansvaret for å gi barna den informasjonen de trenger. For at dette skal fungere må staten ta tak i problemet og blant annet legge dette inn som et eget mål i læreplanen. Det er bred enighet om at ansvaret bør knyttes opp mot et konkret departement for å unngå pulverisering av ansvar, og Barne- og likestillingsdepartementet blir trukket frem som et egnet departement å legge ansvaret til. Videre må det være departementets oppgave å delegere ansvaret til opplæringsinstitusjonene.

Lærere og andre fagpersoner som jobber tett opp mot barn må få opplæring om rettigheter allerede under utdanning for å kunne føle seg trygge og ha kunnskap nok til å kunne undervise barna på området. Det er også viktig at opplæringen er tilpasset etter barnas alder og at opplæringen derfor må bygge på modellen om «sirkellæring», der barna med jevne mellomrom får undervisning i de rettighetene som er mest aktuelle for den aldersgruppen de befinner seg i til en hver tid.

Det viktigste er at det blir gitt generell informasjon i skolen da dette vil gjøre det lettere for barna å kontakte organisasjoner eller lignende som kan hjelpe dem mer konkret. Det hjelper ikke å ha rettigheter hvis man ikke vet at de eksisterer, og man må derfor starte med å gi generell informasjon for å prøve å øke kunnskapsnivået blant alle grupper av barn og over hele landet.

7. Veien videre

Vi i JURK håper at denne dugnaden og oppsummeringen kan være nyttig for alle som arbeider med barn, rettighetsinformasjon og rettshjelp. 2 + 2 = 5 når vi samarbeider, og vi håper at vi alle har fått et nytt verktøy (denne rapporten) i arbeidet med å sikre barn og unge rettighetene sine.

Som studentrettshjelpstiltak anser vi at det viktigste vi kan gjøre er å arbeide rettspolitisk for å fremme også barns rett til tilgjengelig, forståelig, pålitelig, aktuell og adekvat informasjon. Som et tiltak som retter seg mot kvinner har vi i dag verken kompetanse eller kapasitet til selv å skulle gi informasjon direkte mot barn. Men å arbeide rettspolitisk for å minne byråkrater og politikere på at rettighetsinformasjon (og rettshjelp! - men det er et litt annet spørsmål) er et statlig ansvar det skal vi fortsette å arbeide for – og nå med tyngde. For vi er ikke alene – det viser denne rapporten. ALLE som var deltakere mente at den rettighetsinformasjon som gis til barn og unge i dag i stor grad er preget av mangel på struktur og kontroll – og slik skal det ikke være!

Hva tenker du at din organisasjon kan gjøre? Vi håper denne rapporten gir deg innspill til å ta en diskusjon og til å ta aktive grep. Lykke til!